Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2011 жыл 21-чи сентябрь, бараз кюн. № 181 (18852)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ЖЫЙЫЛЫУ

Регионланы бюджетлери жарашдырыладыла

2012 жылда регионланы бюджетлерини дефицитлери 46 миллиард сомгъа жетеркди. Аны юсюнден бюджетни жарашдыруу жаны бла юч жанлы комиссияны кенгешинден сора журналистлеге РФ-ни финансла министрини орунбасары Антон Силуанов билдиргенди. «Аллай дефицит быйылны бюджетинде да боллукъду», - дегенди.

Ол айтханнга кёре, регионланы бюджетлери тутхуучу боллукъдула. Келир жыл бюджетле аралы трансфертни алты процентге, регионланы кеслерини файдаларын а 10 процентге кёбейтирге белгиленеди. Къоранчла да алты процентге ёсдюрюллюкдюле.

Дагъыда, Силуанов билдиргенича, кенгешде 2012 жылны бюджетин тапландырыугъа дотацияла бёлюуню юсюнден вопрос да сюзюлгенди. Сёз ючюн, юч жылгъа берилген дотацияланы (397 миллиард сомну) 15 проценти юлешиннгенди.

Комиссияны жыйылыуунда 2011 жылда регионланы бюджетлерин тапландырыугъа берилген 22 миллиард сом къалай юлешиннгени да тинтилгенди. Силуанов анғылатханыча, ахчаны бергенде, алгъын белгиленмеген къоранчла да эсге алынгандыла. Ол санда 1-чи октябрьден башлап бюджет организациялада ишлегенлени хакъларын 6,5 процентге кёбейтирге, устазланы айлыкъларын экономикада ишлегенлени хакъларына дери жетдирирге эм башхала.

Бу жумушлагъа 15 миллиард сомдан аслам дотация берилгенди. Энтта 6,7 миллиард сом РФ-ни президенти эмда премьер-министрини протокол оноуларына къоратылгъанды. Аны бла бирге беш миллиард сом а резервде къалгъанды.

Бизни корр.

Прохладныйде жер-жерли айырыу комиссияны оноугъа къатышырғъа эркинлиги болгъан члени Сон Александр Александровични къуллугъундан эркин этиуню юсюнден

Къабарты-Малкар Республиканы Айырыу комиссиясыны

БЕГИМИ

Нальчик шахар, 2011 жылда 16-чы сентябрьде, №5/1-5

«Россей Федерацияны гражданларыны айырыу эркинликлерини гарантияларыны эмда референдумгъа къатышырғъа эркинликлерини юсюнден» 2002 жылда 12-чи июньда къабыл этилген 67-ФЗ номерли Федеральный законну 29-чу статьясыны 6-чы пунктуну «а» подпунктуна; «Къабарты-Малкъар Республикада Айырыу комиссияны юсюнден» 2003 жылда 18-чи февраллда къабыл этилген 23-РЗ номерли республикалы законну 2-чи статьясыны «е» пунктуна; «Къабарты-Малкъар Республикада жер-жерли айырыу комиссияланы юсюнден» 2003 жылда 8-чи январьда къабыл этилген 1-РЗ номерли республикалы законну 4-чю статьясыны 2-чи кесегини «а» пунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы **бегим этеди**:

1. Сон Александр Александровични Прохладныйде жер-жерли айырыу комиссияны оноугъа къатышырғъа эркинлиги болгъан членини къуллугъундан эркин этерге.

2. Прохладныйде жер-жерли айырыу комиссияда вакантный жер болгъанына юсюнден билдиригге.

3. Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны информация билдириуюн къабыл этерге (къошакъ).

4. Бегимни асламлы информация органлада, Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны Интернет сайтында басмаларғъа.

Айырыу комиссияны Председатели **В.М.ГЕШЕВ.**
Айырыу комиссияны секретары **АТМЫРЗАЛАНЫ И.А**

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны 2011 жылда 16-чы сентябрьде 5/1-5 номерли бегими бла къабыл этилгенди

Прохладныйде жер-жерли айырыу комиссияны оноугъа къатышырғъа эркинлиги болгъан члени не кандидатуралагъа предложенияланы юсюнден информация

БИЛДИРИУ

Прохладныйде жер-жерли айырыу комиссияны оноугъа къатышырғъа эркинлиги болгъан члени не кандидатуралагъа предложенияланы юсюнден билдиреди.

Документлени бегим басмаланнган кюнден башлап беш кюнню ичинде КъМР, Нальчик шахар, Ленин проспект, 27-чи мекям, 151-чи кабинет адресге жиберирге тийишлидиг. Телефон номерле: 47-64-42; 40-26-88.

Къабарты-Малкар Республиканы Айырыу комиссиясы.

Прохладныйде жер-жерли айырыу комиссияны оноугъа къатышырғъа эркинлиги болгъан членине кандидатураланы юсюнден предложенияланы алғъаныны юсюнден билдиреди.

Документлени бегим басмаланнган кюнден башлап беш кюнню ичинде КъМР, Нальчик шахар, Ленин проспект, 27-чи мекям, 151-чи кабинет адресге жиберирге тийишлидиг. Телефон номерле: 47-64-42; 40-26-88.

Къабарты-Малкар Республиканы Айырыу комиссиясы.

Президент

Арсен КАНОКОВ:

Биз федеральное арагъа берген сёзюбюзге кертичи боллукъбуз

КъМР-ни Президенти Арсен Каноков «Сочи-2011» халкъла аралы экономика форумну итоглары юсюнден кесини оюмун билдиргенди. Ол айтханнга кёре, форумда башха магъаналы жумуша бла бирге регионланы бюджетле аралы байламлыкъланы ючюлеу жаны бла вопросла да сюзюлгенди. Ол а регионланы терк айныуларына себеплик этеригди.

- Ол бек магъаналы ушакъ болгъанды. Мен коллегаларым бла бирге Шимал Кавказны айнытыу къалай бардырыллыгъыны юсюнден оюмубузну бир бирибизге билдиргенбиз, - дегенди республиканы башчысы.

Арсен Каноков къыралгъа оноу этиную бир-бир полномочияларын федеральный арадан регионлагъа бериу жаны бла вопросла сюзюлгенин да магъаналыгъа санагъанды. «Мен акъыл этгенден, битеу проблемаланы да Москвадан тамамларгъа онг жокъду. Бир-бир вопросланы регионлада власть органлагъа берирге боллукъ эди. Кемчиликлени жеринде игирек билликдиле. Аны ючюн регионла алагъа ышанырлары тилейдиле. Биз ол жаны бла федеральный арагъа берген сёзюбюзге кертичи боллукъбуз», - дегенди.

Республиканы башчысы оюм этгенден, регионлада инвесторлагъа власть органла къаллай онгла къурагъанларына, субъектни кесине ышанылукъ не даражада болгъанына кёре аслам келликдиле. «Мен акъыл этгенден, бир кесек кечиракъ болсада, къыралны уллу субъектлериндеи инвесторла Къабарты-Малкъарда да ишлеликдиле», - дегенди ол.

Арсен Каноков Къабарты-Малкъарны бла Сбербанкны араларында къабыл этилген келишимге кёре, республикада предприятияла алырғъа боллукъ кредитлени ёлчеми кёбейтилликди. «Къыралда бек уллу банкладан бири бизде инвестиция проектлени жашауда бардырыугъа ахчаны бёлгени бек магъаналыды. Сбербанк бла бизни арабызда хайырлы байламлыкъла къуралғъандыла. Ала мындан ары да айнырла деп ышанама», - дегенди Арсен Каноков.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

АЧЫКЪЛЫКЪ

«Халкъ программа» – къыралны келир беш жылгъа айнытыуну стратегиясы

Июль-август айлада Битеуроссей халкъ фронтну ишини чеклеринде «Халкъ программагъа» предложенияланы жыйыу кампания бардырылғанды. Ол а 2011-2012 жылларда айыуы кампанияны баш магъаналы кесегиди. Программа, адамланы оюмларына кёре, регионну, къыралны саулайда айнытырғъа бурулғъан документ боллукъду.

Къабарты-Малкъарда, РФ-ни башха субъектлериндеча, программаны хазырлағанда, тюрлю-тюрлю мадарлары хайырланнғандыла. «Молодая гвардияны» членлери орамлада соруу бардырғъандыла, ышаннғылы адамла бюджет организацияланы ишчилери, гитче эм орталыкъ бизнесни келечилери бла тюбешгендиле. Программагъа предложенияланы жыйышдырыу «Единая Россияны» биринчи организацияларында, жамауат аслам жыйылғъан жерледе, праймеризни (сынау айырыула) тюбешуилеринде да бардырылғанды. Ала Битеуроссей халкъ фронтну Интернет сайтыны болушлугъу бла да жиберилгендиле.

Алай бла бу ишни хайырындан 8595 анкета жыйылғъанды. Соруугъа къатышханла сегиз сферады юсюнден кеслерини оюмларын айтырғъа керек эдиле, ол санда жашау журт-коммунальный мюлкню ишини, социальный сферады, экологияны, миллетле аралы халланы эм башхала. Соруугъа къатышханла аланы магъаналыкъларына кёре юлеширгe керек эдиле.

Анкеталаны тинтгенден сора республикада кемчиликлени арасында соруугъа къатышханла биринчи жерге ишсизликни салғъанлары ачыкъланнғанды. Аны ызындан коррупцияны кенг жайылғъаны, коммунальный жумушланы тамамлауну качествосу, ЖКХ-гъа тёлеуле уллу болғъанлары белгиленнгендиле. Андан сора да, культурада ишлегенлени айлыкъ хакълары гитче болғъаны, бу сферагъа ахча бёлюнмегени, жай кезиуде эллени бла шахарланы суу бла жалчытыу аман къуралғъаны, школгъа дери билим берген учреждениялада сабийлеге жерле жетишмегенлери, балалагъа берилген пособие аз болғъаны, жолланы халларыны осаллығъы эм башха вопросланы кётюргендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Магъаналы тема

Вячеслав ГЕШЕВ:

Ачыкъ ушакъ бардырырғъа хазырбыз

Россейни Къырал Думасыны 6-чы чакъырылыууну депутатларын айырыу кампания башланнғанды. Ол къалай бардырылғъаныны юсюнден журналист Татьяна Ульянова КъМР-ни Айырыу комиссиясыны председатели Вячеслав Гешев бла ушакъ этгенди.

- Бизни окъуучуларыбызғъа айырыу кампаняны энчиликлерини юсюнден айтсағъыз эди.

- Россей Федерацияны Къырал Думасыны 6-чы чакъырылыууну депутатларын айырыу кампания быйыл 30-чу августа башланнғанды – «Российская газетада» РФ-ни Президентини ол жаны бла Указы басмаланнған кюнден бери. Быйыл 4-чю декабрьде Къабарты-Малкъарда жашағъанла, битеу къыралны гражданларыча, россейли парламентни тёбеннги палатасыны 450 депутатын сайлағъа керекдиле. Айырыуда пропорциональный системагъа кёре бардырыладыла, башхача айтханда, кандидатурала жаланда политика партияла берген федеральный тизмеге кёре сайланадыла.

РФ-ни Къырал Думасыны депутатларын сайлаугъа жети политика партия къатышырғъа эркинди: «Единая Россия», «Справедливая Россия», КПРФ, ЛДПР, «Россейни патриотлары», «Правое дело» эм «Яблоко». Ала РФ-ни Юстиция министерствосунда эсенде турадыла. Айырыу бюллетеньлеге кийириллик партияланы ахырғъы тизмеси 30-чу октябрьде белгили боллукъду.

- Айырыуланы эмда партияланы ишлери бла байламлы законлада тюрлениуледен къайсыларын белгилерик эдигиз?

- Сайлау жангы жорукълағъа кёре бардырыллыкъды. Законлағъа ол жаны бла тюрлениуле кийиріленгиде. Думаны жангы къаууму энди тёрт жылғъа айырылады, алғъын а депутатла беш жыл ишлей эдиле. Андан сора да, парламентге кирмеген партияла айырыулағъа къатышырғъа эркин болур ючюн, жыйғъан подписьлени саны 200 мингден 150 мингнге дери азайтылғъанды.

Дагъыда ол неда бу партия ючюн айырыучуланы беш проценти къол кётюрселе, ала да депутат мандатла алаллыкъдыла. Сёз ючюн, айырыучуланы 5 процентинден кёбюсю ол неда бу партия ючюн къол кётюрселе, алай аланы саны 6 процентден аз болса, ол партияғъа бир депутат мандат берилликди.

Дагъыда айырыулада аллы сайлаулада, открепительный удостоверениялы юлешгенде бузукъулыкъ ючюн жууаплылыкъ да къаты болғъанды. Быллай тюркюлериле хайырындан политика конкуренция тийишлисича бардырылыр деп ышанама.

- Къабарты-Малкъарда уа айырыулағъа хазырланыу не халдады?

- Бу магъаналы иш республикада бийик даражада бардырылыр ючюн, Айырыу комиссиясы бла бирге 13 жер-жерли эмда 350-ден аслам участка комиссияда жууаплыдыла. Айырыулағъа хазырланыуну чеклеринде бир ненча магъаналы жумуш тамамланнғанды. Ол санда «Айырыула» къырал автоматизацияланнған системаны компьютерлери жангыртылғъандыла.

- Бу магъаналы иш республикада бийик даражада бардырылыр ючюн, Айырыу комиссиясы бла бирге 13 жер-жерли эмда 350-ден аслам участка комиссияда жууаплыдыла. Айырыулағъа хазырланыуну чеклеринде бир ненча магъаналы жумуш тамамланнғанды. Ол санда «Айырыула» къырал автоматизацияланнған системаны компьютерлери жангыртылғъандыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

БЕЛГИЛЕУ

Жарыкълыкъ битеу келгенлеге жетеркди

8-чи октябрьде Прохладныйде, шахарны 246-жыллығъына жораланып, байрам ишле бардырыллыкъдыла. Алғъа, тёреде болуучусуча, «Балкария» эм «Кабардинка» ансамбльле тепсерикдиле эм биринчи кере «Красавица-Казачка-2011» деген ариулукъну эм «Ретро» атлы ресторан жырны конкурслары ётерикдиле.

Мероприятияны программасында шахарны сыйлы гражданларыны къангаларыны, Пётр эм Февронияны барельефлерини ачылыуу, «Малка суда» деген халкъ чығъармачылыкъны фестивалы бардыла. Анга, прохладныйладан сора да, кюнню республикаладан жырчыла бла тепсеучюле къатышырыкъдыла.

Ара майданда миллет арбазла, сурат эм къошакъ билим бериу учреждениялары окъуучулары этген затланы кёрмючлери къураллыкъдыла. Концертле, сабийлеге оюнла, аш этиу конкурс, духовой оркестрни макъамлары-ала барысы да жыйылғъанланы къууандырлыкъдыла. Хар замандача, байрам «Монолит» ансамбльни концерти бла бошаллыкъды.

Андан сора да, Прохладныйни 246-жыллығъын белгилеуню чеклеринде театр ийыкъ, СКФОну шахарларыны араларында женгил атлетикадан матч тюбешиу, округну спорт школларыны араларында флотну адмиралы А.Г. Головкоун хурметине жораланып, футболдан турнир боллукъдула.

Людмила ПАНФИЛЕНКО, Прохладныйдаы шахар округну жер-жерли администрациясыны пресс-секретары.

Жангылыкъла

Транспорт

Бузукълукъ этгенлеге - тазирле

Нальчик шахарны промышленность, транспорт эм связь жаны бла управлениясы ГИБДД-ны управлениясы бла бирге сегиз айны ичинде маршрут автобуслада ишлегенле жолда жюриуюню эм пассажирле ташыуну жорукъларына 324 бузукълукъ этилгенин тохташдырғъандыла. 231 шофёр 115,5 минг сом багъасы административ тазир тёлегенди, сегизеулен ишлеринде къысталғъандыла, 82-сине выговор бергендиле, 87-сине уа бузукълукъ этгенлери ючюн жангыдан билдиргендиле.

Шахар администрацияны управлениясыны транспорт бёлюмюню таматасыны заместители Алик Небежев айтханнга кёре, аллай водительлени ачыкълау жаны бла энчи мобильный къауум къуралғъанды. Ол хар эттен сайын, маршруттлагъа чығъып, ким къаллай бузукълукъ этгенин белгилейди. Алайда окъуна акт жарашдырылады эм ол къағъыт автопредприятияны таматасына жибериледи. Дагъыда ала ол актлагъа кёре къаллай оноу этгенлери да тинтиледи.

ТАППАСХАНЛАНЫАминат.

Акция

Донорланы саны ёседи

Билдиргенибизча, озғъан ийыкъда «Кавказлы донор» деген акция бардырылғъанды. Анга къыралны башха регионларында жашағъан кавказлыла тири къатышханды.

Юч кюнню ичинде донор станциялағъа 800 адам, кеси ыразылыкълары бла келип, 320 литр къан бергендиле. Къабарты-Малкъарда ол жандауурлукъ акцияны «М-Драйв» жаш тёлю жамауат организация къурап бардырғъанды. Бизни республикадан ол ишге 200 адам къатышханды.

Бу магъаналы жумушну жыл сайын сентябрь айны ючюнчю орта кюнюнде бардыра турурғъа деген оюмну РФ-ни Жамауат палатасы да къабыл кёргенди эм хар регионнга да аны толтурурғъа деп буйрукъ жибергенди. «М-Драйвны» таматасы Байсыланы Темиржан билдиргеннге кёре, былтыр бизни республикадан, Дагъыстандан эм Север Осетия-Аланиядан кеси ыразылыкълары бла къан бериуге 500-ден артыкъ адам къатышхан эди.

«Кавказлы донорну» итогларына кёре, Север Кавказда донорлукъну айныгъыу жаны бла жаш тёлю совет да къуралғъан эди. Аны гимнинде болғъан: «Биз-биргебиз, биз-россейлилебиз, биз-бир къанлылабыз» сёзле уа акцияны магъанасын толу анлыкъылайдыла.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Къарау

Жалғъан дарманла сыйырылғъандыла

КъМР-де Росздравнадзорну управлениясы беш жылдан артыкъ ишлейди. Ол заманны ичинде Къабарты-Малкъарда дарманла бла болум игиге тюрленнгенди. Управлениясы башчысыны орунбасары Светлана Расторгуева билдиргенича, сатыуда жалғъан дарманла иги да азайғъандыла. Аланы качестволары экспресс-лабораторияда тинтиледи. Андағъы оборудование, аланы тышларын ачмай, ичлериндеги затланы «библиотекадағъы» юлгюле бла тенглешдиреди. Ала бирге келишмеселе, дарманны толу анализге иедиле.

Анга кёре 2011 жылны аллындан башлап 150-ден аслам тюрлюсюне аллай тинтиу этилгенди, республиканы аптекаларында сатылғъан качестволары аман онтёрт препаратны атлары белгили болғъандыла. Аладан экиси сатыудан кетерилгендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Малчылыкъ

Арбаз мюлкле айныйдыла

Бахсан районда малчылыкъны продукциясын аслам чығъарғъанла энчи иели арбаз мюлкледиле. Ала администрация территорияда чығъарылғъан этни 85 процентин, сютню 92 процентин бередиле.

Бюгюнлюкде энчи иели секторда отуз мингден аслам туар, ол санда 13,3 минг ийнек бардыла. Малланы саныны йсе барыуу къырал арбаз мюклени айныгъыуғъа уллу эс бурғъаны бла байламлыды.

Быйылны биринчи жарымында тууарла сатып алырғъа 125 гражданнға 41 миллион сом багъасы кредитле берилгендиле. Андан сора да, микрофинанс организацияла эл мюлк товарла чығъарыучулағъа 4,6 миллион сом багъасы отуздан артыкъ заёмла бергендиле. Битеу ол затла эл мюлк производствону айныгъыуғъа ахшы себеплик этедиле.

Бизни корр.

Тапландырыу

Почтагъа - тынгылы ремонт

«Стром» къурулуш фирманы Айтекланы Муталиф башчылыкъ этген бригадасы Чегем районда Булунгу элни почтасына тынгылы ремонтну белгиленген болжалны ичинде бошағъанды. Тахта металлы атлауучулары эм аны тийреси тап халғъа келтирилгенди, кьабырғъалары, юй башы тап жабылырча этилгендиле, ичин жасарғъа уа шёндюгюлю къурулуш материалла хайырланылғъандыла. Почтагъа жылыуну уа жангыдан ишленнген стационарный котельня берликди. Битеу алып айтханда, эки миллиондан аслам сом багъасы ишле тамамланнғандыла.

Алай бла почтада бюгюнлюкде адамла кюн сайын сурағъан товарлағъа заказла алыучу бёлюм ишлейди. Коллектив ишлеген кабинетледе хауаны температурасын бир чекде кондиционерле тутадыла. Почтальонлағъа да отоу къуралғъанды.

Жангы мекямны ачылыууна жораланнған къууанчлы жыйылыуғъа эллилени алгъышлар ючюн, «Почта Россиини» КъМР-де бёлюмюню таматасы Деваланы Рамазан, Оғъары Чегемни жер-жерли администрациясыны башчысы Кълуйланы Ибрагим, Чегем районну почта связыны начальниги Жабелланы Нюзюр келген эдиле. Ала бу иш бла байламлы кёп ариу алгъыш сёзле айтхандыла.

Бизни корр.

Эсгертиу

Хурметли жамаат!

Бир тюрлю сылтау бла сиз «Заманнга» жазыламай къалғъан эсегиз, халны тюзетирге амал барды. Жазылыуну 28-чи сентябрьге дери жарашдырсағъыз, газетибизни 1-чи октябрьден алып башларыкъсыз.

Юч айғъа жазылыуну багъасы 178 сомду.

Бизни индексибиз -51532

Шимал Кавказ кюн сайын 2 бет
Аскер лётчик 3 бет
Дерт жетдириу 3 бет
Адамлыкъны, тазалыкъны, фахмуну да юлгюсю 4 бет

«Халкъ программа» - къыралны келир беш жылгъа айнытыуну стратегиясы

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Былай алып къарагъанда, бу проблемала Север-Кавказ федеральный округну битеу республикаларында да бардыла. Халкъ фронтха кьошулгъан 16 жамаат организацияны келечилери программаны къураугъа тири къатышханларын айтыргъа тийишлиди.

«Халкъ программаны» жарашдырыу бла уа социально-экономика эмда политика тинтуиелни институту кюрешеди. 1-чи августха уа программагъа кийиригъа битеу кьыралда да 49,3 минг предложение этилгенди. Аланы 90 процентинде шарт жумушла белгиленеديلе. Предложениялары 40 процентни федеральныйа арапы жууаллыгъындады, ол санда ЖКХ, жашау журтланы сатыр алыуча онгла къуру, эллени айнытыу, жоллагъа ремонт этиу. Предложениялары 60 процентин а регион эм жер-жерли власть органла тамамларгъа борчлудуа. Ала асламында саулукъ сакълауну жангыртыу, школгъа дери билим бериу системаны ишин къуру, аналыкъны эм сабийлени къоруулау, тёгеркедги кьудуретни сакълау бла байламлыдыла.

Экспертле бир-бир проблемаланы кетериуню жолларын белгилегендиле. Сёз ючюн, коммунальный ресурсланы хайыранлыугъа социальный марда салыргъа боллукъду. Анга кёре жашау журт-коммунальный жумушла ючюн тёлеуле инфляцияны ёлчемине дери тохтатылыргъа, тёлеулени бир жерде бериргъа арала къуралыргъа боллукъдуа, аланы ишлерине уа граждана кеслери контроль этерикдиле. Институтну башчысы Николай Фёдоровну оюмуна кёре, коммунальный жумушла ючюн тёлеулени тохтащдырыгъанда, ала терк эм тюз саналлыкъларына кьырал гарантия берирге керекди, ол угъай, адамла жылыуну неда сууну хайырланмай, тёлеуле уа толусунлай келселе, анга компенсация этилирге тийишлиди.

Предложенияла жыйышдырылгъандан сора «Халкъ программа», регионлагъа берилип, «Единая Россияны» бёлюмлеринде эмда координация советлеринде жангыдан сюзюклюкдю, анга тюрлениуле кийирилликдиле. Ызы бла ол «Единая Россияны» айырыула алиы съездинде да тинтилликди. Ол а Москвада 23-24-чю сентябрьде бардырыллыкъды. Алай бла «Халкъ программа» Россейни келир беш жылгъа айнытыуну стратегиясы боллукъду.

Татьяна САЕНКО,
«Единая Россия» партияны регион бёлюмюню политсоветини секретарыны орунбасары.

Вячеслав ГЕШЕВ:

Ачыкъ ушакъ бардырыргъа хазырбыз

Ахыры.
Аллы 1-чи бетдеди.

Энтта электрон къол кётюрюу комплексни (КЭГ) презентациясы да болгъанды. Анга политика партияланы регионлада бёлюмлерини келечилери да къатышхандула. Быллай техника Россейде биринчи кере хайырланнганын айтыргъа тийишлиди. Электрон къол кётюрюу комплексле республикада битеу районлада 18 айрыыу участкада хайырланылыкъдыла. Энчи магъана уа саъхатлагъа берилликди, айырыучула бла байламлыкъланы къурар мурат бла дайым да ишлеген телефон ыз къураллыкъды.

- **Бир-бир политика партияла конкуренция бла байламлы ислемлеге, айырыуланы юсюнден законлагъа бузукъулукъладан артха тукъмагъан кезиуле боладыла. Сиз бу аманлыкъларгъа къажау къаллай иш бардырасыз?**

- Республикада биогюннге дери болгъан айырыулагъа кёре, бизде аллай кезиуле болмагъандыла деп шарт айталлыкъма. Алай Россейде болумну саулай алып къарасакъ, жарсыугъа, конкуренцияны кючленнгени бла бирге бузукъла да кёбейедиле. Сёз ючюн, айырыулагъа къатышырыкъ партияла бири къалмай барысы да законнга бузукълукъ этилип къуралгъан агитациягъа тюбейдиле. Аны бла байламлы биз кьырал власть эм жер-жерли самоуправление органла, партияла, басма органла бла бирге республикада агитацияны законсуз технологияларын хайырланыуну тохтатыргъа мурат салгъанбыз. Биз дайым да айрыыу участка комиссияланы келечилерине методика болушлукъ этебиз, консультацияла бардырабыз. Правону сакълаучу органла, кьырал власть структурала бла бир бирибизге информацияны берирге, бирге ишлерге деген келишимлеге кьол салгъанбыз. Биз политика конкуренция керти урушка кёчмез ючюн, кьолубуздан келгенни этерикбиз.

Ушагъыбызны ахырында уа асламлы басма органла, политика партияла, граждан обществону институтлары бла бирге ишлерге хазырлыгъыбызны, хар кимге да ачыкъ болгъаныбызны айтырыкъ эдим. Сюйгенлеге консультацияла бардырыргъа, методика болушлукъ этерге боллукъбыз. Къабарты-Малкъарны Айырыу комиссиясы сайлау кампания кьалай бардырылгъанын дайым да билдиргенлей турлукъду. Сиз да бизге болушурсуз деп ышанама.

ЖАНДАУУРЛУКЪ

Киши да жангызлыкъ сынамаз ючюн

Кьартайгъан адамны къатында кьарар адамы болмаса, анга кьыйынын болады. Биогюнлюкде кеслери жангыз кьалгъан абаданлагъа социальный кьырал болушлукъ аслامنда заявка халда этиледи. Башхача айтханда, кьырал органлагъа жазып, болушлукъ керекписин билдиригъе тийишлиди.

Аны бла бирге жангыз кьалгъан кьартлагъа заявлениялар жазагъа, аны тийишли жерге этлиргъе кьолундан келмегенлеге халкъны социальный кьоруулау органларыны жанындан тутхучлулукъ этиледи. Алагъа деп социальный учреждениялада кюндюз турурча бёлюмле бардыла. Андан сора да, болушлукъ керек болгъанланы юйлеринде барып, керекли жумушлары да тамамланады. Кьарыусузлагъа юйлеринде медицина болушлукъ да этиледи. Социальный тутхучлулукъну хайыранлан адамла, тёшек болуп кьалмай, тири жашау бардырыуна онгла кьураладыла.

Кьабарты-Малкъарны Урунуу эмда социальный айнытыу министерствосунда Кьартайгъан адамны кюнюне жоралап, кьарар адамлары болмай жангыз кьалгъанланы, инвалидлени ачыкълар, алагъа тийишли болушлукъ этер ючюн деп, тюзюнлей телефон байламлыкъ кьурыгъанды. Алай бла министерствону келечилери 30-чу сентябрьде эрттенликде сагъат тогъузданингирликде онсегизге дери кьарыусуз, инвалид, кьарар адамлары болмагъанланы, социальный болушлукъ керекличлени юсюнден билдирип, хакъсыз «Единый социальный телефонга» 8-800-200-66-07 номерге сёлеширгенди тилейдиле. Сёлешген ким болгъаны жашырылыкъда кьаллыкъды.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.

Телефонла

Тарифлени азайтыргъа айтадыла

«Ростелеком» ачыкъ акционер обществону Къабарты-Малкъарда филиалыны техника жаны бла директору Шауаланы Ануар билдиргеннге кёре, биогюнлюкде ала адамла телефонла бла хайыранганлары ючюн тарифлени азайтыр амалланы жолларын излеп башлагъандыла. Башхача айтханда, жангы жылдан тебиреп саулайда стационар телефон бла сёлешиуню багъасын бир кесек учуз этерикдиле. Сёз ючюн, республиканы ичинде райондан шахаргъа неда андан тышына сёлеше эсе, ол багъаланы бир тарифге келтирликдиле.

Шауа улуну айтханына кёре, акционер обществону ол политикасы рынок болумлада конкуренция бла байламлыды эм адамлагъа таплыкъгъа деп бардырылады. Жарсыугъа, дегенди ол, стационар телефонла азая барадыла. Сёз ючюн, былтыр республикада связьны ол тюрлюсю бла битеу да 170 минг адам хайыраннган эсе, быйылгъа ол сан 20 мингнге аз болгъанды.

Ол болумну тюзетир мурат бла эм телефон ызлагъа шёндюгюлю амалланы толусунлай кьайыра, биз клиентлерибиз телевизорларында жюз каналгъа кьарарча онгла кьурагъанбыз. Аны ючюн телевизоргъа кьошакъ халда бир керек салынады. Ол детальны бизни специалистлерибиз орнатадыла, телефоннга тёлегенча ай сайын багъасы эки жюз сомду, - дегенди ол.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

АДАМ ЭМ ЖЫЛЛА

Элим, журтум деп жашагъанды

Мени биогюннгю сёзюм Бёзюланы Юсюнню кьызы Абидатны юсюнденди. Мен аны бла биринчи кере 80-чи жыллада Хабазгъа командировкагъа баргъанымда танышхан эдим. Ол заманда ол эл Советни председатели эди. Орта бойлу, назик тиширыуну сёзлеринги кертиликлери, тууганнгер ин таза да жюреги бла сюйгенин, анга тюз ниетли кьуллукъ этгенин сезген, билген кьыйын тюйюл эди.

Ол 1939 жылда 7-жыллыкъ школну айырмалы бошап, Нальчикде эл мюлк техникумну агрономия бёлюмюне кирирге документлерин береди. Алай анга анда окьургъа тюшмеди. Юйюрде аны эльден тышына кетерин сюймедиле. Анга да боюн салып, Абидат Хабазда Кагановичи атлы колхозда ишлеп башлады. Аты айдан а аны колхозну сют-товар фермасына эсепчи этип жибередиле.

Ол айтханнга кёре, ол кезиуде мюлкде беш сют-товар ферма, кьысыр туурара кечиннген эки кьош бар эди. Мюлкде 300-ден аслам жылкъы, 10-12 минг кьой бла эчки болгъанды Андан эди ол кезиудеги Нагорный районда хабазчы малчыланы кёчюрюлюючю байракъны кьолдан ычхындырмай туруучулары.

Ол жетишимледе уа комсомолчу жаш тёлю сют-товар фермаланы малчыларыны юлюшлери уллу болгъанды. Беш фермада да жаш адамла бир бирлери бла эришип, сютню кёбейтирге, тёлюню къоранчсыз сакъларгъа, урунуу низамны кючлей, тизгинли болургъа деген борчла алгъандыла. Хар айдан а комиссия малчыланы кьалай ишлегенлерине кьарагъанды, аны айтыуу бла кьабыргъа газетде хар ферманы ишине багъа бичилгенди. «Ол угъай, -дейди Абидат,- кьабыргъа басмабызда колхозну оноучуларын окьуна критикагъа тартханбыз, керкек болса, алагъа сёгюм салгъанбыз. Иш кёллюлюк аллай бир уллу эди, кьоштан кетейим деген адам болмагъанды».

1940 жылда колхозда байлыкъны, эпдекъолайны жашауну юсюнден айта, Абидат быллай шартланы юплюге кептиргенди: «Кесибизни жау-бишлакъ заводубуз бар эди. Кюн сайын 3-4 арба жау, бишлакъ ташып тургъанлыкъгъа, аладан кьорагъанды дет билиннгенди. Заводну директору Уллаш Домпа эди. Ол халкъ мюлкню жетишимлерини битеусюз кёрмючюнде Союзда экинчи жерни алгъаны эле улу кьуанч эди».

Халкъ жангы жашаугъа кьуаныып, иш кёллюлюкде уруна тургъаналай,1941 жылда Уллу Ата журт уруш башланды. Малчы кьошлада жашла аскерге кетедиле, ишни ауурлугъу кьызланы боюнларына тюшеди. Ол кезиуде 1-чи номерли фермагъа уа Абидат башчылыкъ этгенди.

1942 жылны башында аныз Советни секретарыны кьуллугъуна саладыла. Ол кезиуде аны председатели Созарукъланы Зарият эди. Белгилисича, урушну кезиюнде жер-жерли властыха кёп иш этерге тюшгенди. «Хар затны да фронтха!» деген чакъырыу бла ишлегенбиз эм жашагъанбыз», - дейди Абидат.

- Бир жол, - деп эсгереди ол, - колхозну парткомуну секретары Улбашланы Сар ыбий районнга тебиреп тура эди да, мен да танг атмай ана бла жолгъа чыгъама. Аскер комиссариатха келебиз. Алыкъа жан кьымылдап кёрюнмейди. Мен эшик юсюне сюелип тургъанын лай, жукълап кьалама. Ол кезиуде военком Костеров келеди, мени алай кёргенде, жюреги кьыйналып, эрип, кёлю окьуна толады. Юйюне эльтип, кьатыына былай айтады: «Бу кьызгъа аш да ашат, тёшекде бир кесек кьалкъып, тынчайырча да эт...

Алай эте, ишлей тургъанлай, элге немислиле киредиле. Кьоркъуулу эди хар атлам адамны жаны на. Биютонда бек комсомолчу кьызгъа. Аны юсюнден да Абидат былай айтады: «Немислиле эл Советни юйюнде тура эдиле. Бир кюн бизни алайгъа чакъырадыла. Ары бизни элден фашистлеге кьуллукъ этген киши да келеди. Ол Совет властьны амаллап сёлешгенде, кеси кесими тыялмай, аны бла даулашама. Сатхыч, автоматын манга буруп, ау узунгу тыймасанг, санларынгы элек этерме, дейди.

Ол заманда элде полицияны тамагъасы Улбашланы Хусей анга былай айтады: «Мен элни кьыйынлыкъдан сакъларгъа деп кьошулгъанма былагъа ансы, адамланы кьырыгъа деп угъай. Быллай кьылыкъларынгы кьоймасанг, мен сени ёлторлюк болурма...»

Баям, элни адамын немислиледен аллай кишиле сакъларгъан болур эдиле, аланы кьолларындан бир киши да жоюлмагъанды Хабаздан. Насыпха, немислиле кёп турмай кетдиле. Болсада элде мамырлыкъ, тынчлыкъ терк тохташмады.

Абидат, ууучлаучула республиканы кеттенлей, кьырала болумну юсюнден газет окьуп билгенди. Кьыарнгылыкъдан, жахилден ажашып айланнган кишилеге уа Бёзюланы кьызны аууабы былай болгъанды:

-Бусагъатда Сталинград ючюн сермеш барады. Бизникиле онглу болгъанларды кёрюнюп турады. Сен, нёгерлеринг да тюз жолну бармагъаныгъызны кесигиз да биле болурсуз. С ен биргенге айланнганлары тыйма, чыкъма хой, алагъа властьны жанындан уллу хата болмаз.

Ол кюнден сора Абидат ол адамланы кёрмеди. Алай кьадаралар жарсыулу болгъанын артда эшите тургъанды. Аъачда айланнганлагъа тюбеген кечесини эрттенлигинде окьуна НКВД-ны оперуполномоченныйи Шомахов деген бире у, Абидатны чакъырып: «Сен быланы таныймыса, кьайда, кьачан кёргенсе?»- деп соргъанды. Кьыз, кёргенин, билгенин айтханда сора да, органла аны тынчайтып кьойм адыла. Абидатны чакъыртып, соруу этип, кёп кьыйнадыла.

Кьалай-алай болса да, республика немислилеген азатланнгагъа окьуна, башха элледеча,Хабазда да юолгъан мюлкню аягъы юсюне салыугъа киришиледи. Аллай кьыйын кезиуде эл Советни председателине уа Хабазда эрттеден жашап тургъан туркмени Ибрагим Калимханов башчылыкъ этгенди.

Бек алгъа колхоз мюлкню кьураргъа деген борч салынады. Ол кезиуню эсгере, Абидат былай айтханды: «Немислиле келирни аллында колхозну малын эллилеге, тизме этип, юлешген эдик, тюз ала кеттенлей, халкъ алгъан малларын артха кьайтаргъанды. Мюлк кьуралады. Сабанчыла, малчыла кече жатмай ишлейдиле».

1943 жылда Бёзюланы Абидатны Советни председателини кьуллугъуна саладыла. 1 9-жыллыкъ кьызгъа ол ауур жюк эди. Оюлгъан мюлкню аягъы юсюне салгъандан, адамланы ишге тизиуден соча да , элде фронтха болушууну кёп тюрлю мадарлары этилгендиле. Сёз ючюн, аскерчилеге жылы кийимле тигиу, жыйыу, жибериу Советде ишлегенлеген кёп кьыйын салыуну излегенди , болушургъа бир затларын да аямай эдиле, тап аууз ыхабынларын берирге да угъай демегендиле.

-1944 жылны жаз башында халкъыбызны кёчюрюрге келген автомашинала эл Советни аллында сатыр-сатыр болуп сюеле эдиле,- дейди Абидат. –Аскерчиле бизни кабинетледен кьыстайдыла. Эльни жашауууну, ишини юсюнден бир зат да сормадыла, не адамланы тизмелерин да излемедиле. Юйлеге айланып, кеслери документле жарашдырдыла. Баям, ала НКВД-ны органларыны юсю бла биле болур эдиле алагъа керекли шартланы.

Кьайгъы башымы басып, не этергге билмей, орамда сюелип тургъанлай, Нагорный районну ич ишлерини халкъ комиссариатыны начальниги Куашев келеди да, манга былай айтады: «Билемисе менни нек келгеними, санга ышанып айтама. Тамбла сизни кёчюрген этеррикдиле. Бандитлери болгъан юйюрлени айырыпмы огьесе битеу элними. Ол ингирде белгили болукъду. Парткомну секретары манга жолукъсун, мен андан толу хапар билдирирме...»

Алай айтханы ючюн ол къаты жуупха тартылыргъа боллугъу баямды. Анга да кьарамай, ол терс иш этилгенин ангылап, бир кесек игилигим жетсин дет, кьыйын жолгъа атланнгаллагъа бир зат бла жарергъа сюйгенди. Кьалай-алай болса да, Куашев айтхан сёзюне табылады, саулай милет кёчеригин билдиреди.

Бёзюланы юйюр Кьыргыызстан да Иссык-Куль районда «Чонг Ёрок» колхозгъа тюшгенди. Ары жыйыпгъанлай, экинчи кюн окьуна ишге чыгъаргъанды эдиланы.

Иш кёллю, жигер кьыз, кёчюнчюлюкде да кёп тюрлю ишледе бет жарыкълы уруна, атын иги бла айтдыргъанды. Ала тургъан колхозда баш иш опий ёсдюрюу болгъанды. Абидат тенг кьызлары бла анга да терк тюзелген эди. Андан айтханды колхозну председатели былай: «Малкъарлы кьыз Абидатча 20 адамым болса эди, башха бир киши да керек боллукъ тюйюл эди битеу колхозгъа...».

Кёп да турмай аны фермада,ызы бла уа ындырда эсепчиге салгъандыла. Бираздан а колхозда ревизия комиссиягъа башчылыкъ этгенди. Он жылланы эсгере, Абидат былай айтханды:

- Созарукъланы Рамазан эфенди кёчюп бара, жамауатха быллай насийхат сёзлени аманат этгенди: «Ишге сакъ болгъуз, не тюрлю ишни да зте билигиз, урламагыз. Ол заманда жашаргъа тынч болукъдуу, артха кьайтыргъа да онг чыгъарыкъды...»

Огъурлу адамны акъыллы сёзлери кьыйынлыкъгъа тюшген халкъгъа хауача, ётмекча, керек эди. Миллетбизз, ол айтханча, тюз боюнлу ишлегенди, кьыйынлыкъланы хорлагъанды.

Бёзюланы юйюр 50-чи жылда Тюп районну Сары Булакъ элине кёчгенди. Мында да саугъ жети жылны тюрлю-тюрлю ишледе бет жарыкълы урунгданды. Алай ол кезиуде Абидат кёчюнчюлюге юйлее ишлергге алгъан ссудаларын кетеррге болушуванын чертмей болмайма. Совет кьурулушну уста билген кьыз, райисполкомгъа барып, кёчюнчюлюкде болгъан халкъланы юсю бла Москвада комитетни адресин билгенди, ары адамланы атлары бла тилек кьагъыгъла жазгъанды. Андан сора комиссия келип, жашау кьолайлары кьарыусуз юйюрлени ачха тёлеуден эркин этгенди ол а уллу болушлукъ эди кёчюнчюлюк сынагъанлагъа.

1957 жылдан башлап Абидатны жашауу, иш Хабаз элни кёчгюнчюлюкден кьайтхандан сора жангыдан кьурау бла байламлыды. Алгъа жангыдан кьуралгъан колхозда ревизия комиссиягъа башчылыкъ этгенди. Арада 2-3 ай озгъланлай, Абидатны Нальчикде партия совет кадрла хазырлагъан курсларгъа жибергенди. Анда окьуй тургъанлай аны эл Советни депутатына айыргъандыла. 1958 жылда уа секретарына саладыла.

1959 жылда намысды, адеплиди, иш кёллю эм билимли тиширыуну Къабарты-Малкъар АССР-ни Баш Советине депутатха сайлайдыла. Кёп да бармай Абидат эл Советни председатели болады. Бу кьуллукъда ол таймай 12 жылны ишлегенди. Ол заман зани жангыдан кьурауну, халкъны жашау кьолайын ёсдюрюню кезиую эди. Ол халкъгъа, кьыралына бет жарыкълы кьуллукъ этгени ючюн «1941-1945 жылда Уллу Ата журт урушну кезиюнде жигер ишлегени ючюн» майдал, «Сыйлылыкъны Белгиси» орден эм кёп тюрлю Сыйлы грамотала бла саугъаланнганды.

Алай бек улуу саугъагъа уа Абидат тугъан элине, хакъына кьолундан келгенча тюз ниетли кьуллукъ этгенин санайды. Ол жуукъларына, ахлуларына ырахматлыды, улуулу, гитчени да кёлюн ала биледи. Андан болур бюгюнлюкде битеу туудукъла аны Аблий деп эркелеттенлери. Алайды битеу жашауун, кьарыуун тугъан элине кьуллукъ этип ётдюрген тиширыуну кьадары.

Хайырлы келишимлеге къол салыннганды

Къарачай-Черкесни башчысы республика «Сочи-2011» инвестфорумгъа къатышханына ахшы багъа бичгенди. Регионну стендинде битеулю багъалары 400 миллиард сом болгъан 7 инвестпроект бардыла. Аланы араларында багъасы 12 миллиард сом болгъан химия волокно чыгъарлыкъ заводну, ючюю 160 МВт болгъан эм Зеленчук ГЭС-ГАЭС-ни кьурулуулары проектлерини «Круджинов» эм «Исправная» деген атлары болгъан эки кластерлени кьурау бла байламлы проектле бардыла.

ТАСС-ны корреспондентине берген интервьюсунда Къарачай-Черкесни башчысы чертгенича, республиканы экономика айныуун жалчытырыкъ бёлюмлеге туризм, эл мюлк эм промышленность производство саналадыла. «Внешэкономбанк» эм «Архыз-1650» компания форумда битеулю багъасы 1,2 миллиард сом болгъан келишим этгендине.

Сочиде дагъыда Къарачай-Черкеси жеринде «КАВавианы» мурдорунда авиация технопаркны кьурауну юсюнден келишимге къол салгъанды. Эки жаны да учуу базаны кьурергъа, ол санда аэродром эмда лётчикени, инженерлени эм техниклени хазырларыкъ профессионал окьуу учреждение да боллукъдула.

Тиширыулагъа махтау бергендиле

Чеченде озгъан ыйыхы кюн Тиширыуланы кюнлерин байрамлагъандыла. Шахарлада эм районлада, эстраданы артистлери да къатышып, халкъ кьууанч бардырылгъанды. Эр кишиле, орамлагъа миллет кийимлени кийип чыгъып, битеу тиширыулагъа саугъагъа гюлле эм жалукъла бергендиле. Тюшден сора уа Грознийни театр-концерт залында байрам ингир кьуралгъанды, политикада, илмуда, культурада, жамауат жашауда жетишимлени болдургъан тиширыулагъа саугъала берилгендиле. Андан сора да, бирге 25 жыл жашагъан эм ючден кёп сабийни ёсдюрген юйюрлеге 25-шер сом ахча берилгенди.

Чеченли тиширыуну юкнюн республиканы башчысы Рамзан Кадыров кесини указы бла 3 жыл мынадан алгъа тохтащдырыгъанды. Бу байрам жыл сайын сентябрьни ючюнчю ыйыхы кюнюнде белгиленеди.

Олимпиаданы лингвистика жаны бла жалчытыу программа

2014 жылда бардырыллыкъ Олимпиаданы жалчытырыкъ лингвистика программаны Сочиде жарашдыргъандыла. Оюнлагъа хазырланыу жаны бла жамауат советни жыйылыуунда шахарны мэри Анатолий Пахомов билдиргеннге кёре, Сочиде болгъан инвестфорумну чеклеринде программаны жангы проекти кёргюзтюлгенди.

Ол айтханыча, шахар властьланы баш магъаналы борчларындан бирлери Олимпиаданы кезиуонде мында халкъла аралы сервисин кьурарыкъ персоналны тынгылы хазырлагъа тюшюп турады. «Шахарда жашау жумушланы тынгылы жалчытырыкъ объектлени санлары иги да кёп болгъанды, биз аны дайым эсде тутабыз, - дегенди мэр. – Ол жаны бла билим бериу программала, ол санда тил программа да, жарашдырылгъандыла», - деп чертгенди ол.

Немис эм ингилиз инвесторла да къатышып

Тыш кьыраллы инвесторла Север-Кавказ турист кластерни къурулушну проектин жарашдырыугъа къатышадыла. Былайда сёз «Астор Кэпитал энд Дресс энд Соммер» деген ингилиз-немис консорциум кьол салгъан протоколну юсюнден барады. Анда айтылгъаннга кёре, ингилизли эм немисли инвесторла «Курорты Северного Кавказа» деген компания бла инвестициялa бериуде бирге ишлер муратлыдыла.

Эки жаны да «Лагонки» деген тау-лыжа курортну (Краснодар крайда Апшерон эм Адыгеяда Майкоп районлада) эм Север Осетия-Аланияда Алагир эм Ираф районлада «Мамисон» тау-лыжа курортну къурулушларын жашауда бардырыуда бирге ишлеуню тынгылы жалчытыргъа таукелдиле.

Эки жаны да, ол ишде жетишимлени болдурур ючюн, ишчи кьааумланы кьурайдыла. Проектлени тамамлауда финанс эм кьурау жаны бла вопросланы юслеринден энчи келишимле жарашдырыллыкъдыла.

Майкопха Матрона шыйыхны сураты келтирилгенди

Майкопха бу шахарны владыкасы эм Адыгеяны епископу Тихонну ыразылыкълары бла Москвану Матронасыны иконасы эм ёлюгюнден кьалгъан сюекчиклери келтирилгендиле. «Бу шыйых диннге ийнаннганланы тилеклерин толтурууда аламатлыкъ ишлери бла белгили болгъанды», - дегенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине епархияны управлениясыны пресс-секретары Наталья Шевченко. Христианланы араларында шыйыхны аты бек кенг белгили болгъаны ючюн адамла аны багъыу кючюню уллулугъуна ишексиз ийнанадыла, ол себепден а 4 храмгъа жюрюгенле аны кёрюр ючюн, ахча тёлеп келтиргендиле».

Матрона шыйыхха саналгъанлы аллай кёп заман озмагъанды (2004 жылда, ёлгенден сора 52 жыл озгъандан сора). Таурухха кёре, ол сокъурлай тууулгъанды, алай адамланы багъыу кюч бла саугъаланнганды. Аны сюеклерине неда суратына тийген адам не тюрлю ауруудан да кьутулады, аны тилеклери толадыла деп, толу ийнанадыла христианла.

Михаил Шемякинни проектине кёре

Юг эм Север-Кавказ федеральный округланы художниклерини «Крик искусства» деген аты бла болгъан конкурслары Майкопда бардырылады. Экспозиция Востокну халкъларыны искусстволарыны кьырал музейини Север-Кавказ филиалыны залларында орналгъанды. Конкурс белгили орус мастер Михаил Шемякинни «Воображаемый музей» деген аты болгъан проектине кёре бардырылады, дегендиле ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине музейни администрациясында.

Кёрмюч эки кесекден кьуралгъанды. Биринчисинде проектни автору башчылыкъ этген жюри сайлагъан 53 сурат бардыла. Ол суратлагъа видеоформатда къарагъанлыда. Экинчи кесегинде уа «Воображаемый музейни» автору кёп замандан бери жыйып тургъан суратла, репродукцилла, газетледе бла журналлада басманнган материалла кёргюзтюгендиле.

Кёрмюч-конкурс бир айны ичинде ишлерикди. Аны итоглары чыгъарылгъанларындан сора хорлагъан авторлагъа ахча саугъала эм кеслерини айтхылыкъ жерлешлерини башха проектлеринде къатышыргъа эркинлик аллыкъдыла. Шемякин кеси уа мастер-класс бардырыргъа умут этеди.

Сабий фильмлени конкурслары

Сабий фильмлени «КиноМалыШок» аты бла бардырылыучу кенг белгили конкурслары Юрий Шиллерни «Воробей» деген фильмини премьерасы бла бошалгъанды. Конкурс СНГ-ни, Латвияны, Литванны эм Эстонияны «Киношок» деген аты бла бардырылыучу конкурсларыны чеклеринде къуралгъанды. Аны жабыу бла байланыу церемоник сабий курортну «Родина» кинотеатрыны арасында бардырылгъанды.

Жаш къараучула бла тюбешиуге фильмни продюсери Александр Гундоров эм актёр Сергей Угрюмов (фильмде сюрюючню, баш жигитни атасыны, ролюн ойнагъанды) келген эдиле. Ала айтханнга кёре, Пермь областьда атчылыкъ бла кюрешген эл мюлк кооперативлеген бирлеринде алынгнанды.

- Аны юсюне да анда жерле бек арияладыла, посёлкалада жашла кёпдюе, асламлы сценалагъа ала сюйюп къатышхандыла, - деп чертгенди Гундоров.

Фестивальгъа келтирилген эм иги кинолентала край госфильмфонддан алынадыла, аланы уа кинотеатрда сабий-жаш тёлю аудиториягъа кёргюзтедиле, дегенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине Краснодар крайны вице-губернатору Галина Золина.

ХАЛКЪЫБЫЗНЫ АЙТХЫЛЫКЪ АДАМЛАРЫ

Аскер лётчик

Сабий жылларында лётчик болурма деп аны эсине да келмегенди. Тугъан эли Кёнделенни башы бла учып барған самолётну биринчи кере онбеш жылларында көргенди. Ол артда «Кукурузник» деучюлери – У-2 эди. Исмайыл боюнун созуп, кёзеш таша болгунчу аны ызындан къарағаанлай турады. Хауада қыалай бара болур? Ол адам нечик насыплыды. Бийикден қырап, битеу дунияны кёреди. Жашны башын бу тюрлю сағышлана биийедиле.

Сора насыбы тутады. Школну бошап, Нальчикге кетеди. Ленинни окъуу шахарыныңда билимин ёсдюреди. Дёрледен сора аэроклубха жюрюйдю. Тюшюнде кюсеген затына тюнюнде тюбегеними ийнаныргъы окъуна келмейди. Керти самолётну кёзю бла кёргенине къууанады. Парашют спортну бек жаратды.

Бир жол а жашны дерслеге иймейдиле. Юйге жюреги къыйналып қайтады. Аэроклубну таматасына барып, алай нек этгенлерин билирге сюеди. Юйюрлерини юсюнден справка изленгеринде, эл Совет Исмайыл орта қолаайы юйюрде тугъанынны юсюнден берген қыраллыгъ чыармаулукъ эсде тутмады. СССР-ни къоруулауну халкъ комиссарыма қағысыт жазады. Кёп да тургай К.Е Ворошиловдан жууап келеди. Жанатай улуну аэроклубха жюрюрге эркин этедиле.

1939 жыл. Дуния тынчлыкъсызды, къорқъулуду. Фашизм деген зат жилян башын кётюре башлағанды. Болсада аны уу мамыр къыралыбызгъа жетерин сает жаратма биле эдиле, Исмайыл да анғылай эди. Онтогузжыллыкъ жаш Ленинни окъуу шахарыныңда рабфакны эсги курсун бошағандан сора Ростов областьны Батайск шахарында авиация школгъа киреди. Уллу авиациягъа жолну да анга ол ачады. Алай анда кёп окъурға тюшмейди. Жыл бла бир айдан сора уруш башланады.

Европаны халкъын қыаннга боғанлан ёлтюкъа Кавказгъа жетмеген эди. Алай ол кесини мыллығын сыйлы жеребизге атып келгени белгили эди. Халкълаға оғурлу ана болған Россей, кесини кёкюрегин қыаннга боян, оғурсуз жауну аллына темир жыл болун сюеледи. Он кесине чапхан кёп кюйсюз душманланы тюпге урғанды, бу жол да малғунланы алларанда тобукъланмаз. Кишиликге бла эрликге кёллендирген ётпор сёзле деу къыралыбызны жюреги Москвадан Кавказ таулаға да жетеди.

«Адам улуна ёлюгу отун чача келген фашист мурдарланы сыйлы жеребизге жибермез ючюн, Кавказны батыр жашлары Прометейге болурғъа хазырдыла. Бизни жеребиз бир заманда да душманнға боил салмағанды. Ол эрликликни сюйгенди.»

Авиация школну курсантларыны митингинде Жанатай улу айтхан бу сёзле аланы жигитликге кёллендиредиле. Комсомолчуладан кёпле сермешле барған жерлеге жиберирлерин тилеп жазадыла. Аладан биринчилери да Исмайыл эди.

Урушну ал жылларында душман авиацияны онглулугъу бизни аскерлибизни бек жунчута эди. Аны себепли кёкде биийик этиуню қолғъа алырғъа керек эди. Аны ючюн а немислилеників ери самолётна, алада учарча уста, ётпор лётчикге керек эдиле. Исмайыл да аллай болурғъа хазырланады.

Шахаргъа жауну самолётлары бомбала атып башлайдыла. 1941 жылны сентябрь айында курсантланы Батайскеден Руставиде аскер авиация школгъа кёчюредиле . Лётчиклени хазырлауну қыысқартылған программа бла бардырадыла. Адам қыаны ызрыкъа тёгюлген демингили қыыралны уллуу, гитчеси да фашистлеге қыажау қыазауатха кирген кезиуде, алғын бир юннге тамамланнған ишни энди бир сағъатха, бир айғъа этилиучюню бир ыйыкъгъа тындырығъа тюшеди. Заводлада, фабрикалада, аскер училищеледе бла школлада – барысында да хал алай эди.

Жанатай улу УТ-2, УТ-4, И-16 самолётлада учарғъа терк юйренеди. Уруддан а жарсыулу хапарла келедиле. Душман қыыралыбызны жюреги-Москвағъа жан атханды.

Аллай хапарла Жанатай улуну, аны бла бирге окъуған курсантланы да жарсытадыла. Авиация школну теркирек бошап, душман бла сермешюрге, қыара жорлу фашист самолётланы жандырығъа ашығъадыла.

7-чи ноябрь да сағъат 8 бла, эфирдеге Левитанны демингили ауазы битеу дуниянъа жайылады: «Москваны Ара радиостанциясы Қыызыл майдандан Қыызыл Аскерни бёлюмлерини Уллу Октябрь социалист революциясы XXIV жыллығына аталған парадындан берииуно башлайды...Ол сёзлени эшиттенлеринде, курсантла бир бирлерин қычақлайдыла. Ол кюн ара шахарыбызны кёпюн қуоруларгъа 550 самолётї хазыр болуп тургъанын, байрамны бузар мурятда душманны бомбардировщикленрден 250-си анға чабыуллукъ этерге кюрешгенлеринде, бизни лётчиклие аланы Москвағъа жуукъалашдырмай, артха къуутанларын билгенлеринде уа, Исмайыл, аны нёгерлери биютюнда бек къуанадыла. Жанатайланы жакъ, авиация школну начальнигине кирип, окъуну бошағъанлай Москваны кёпюн қуоруларгъа жиберсегиз эди, деп тилейди. Ол а, ышарғъан да этип:

- Алыкъа сени қыанатларынг қатмағъандыла, - дейди.

- Сермешде қыатарла, - деп кесгин жууап береди курсант.

- Окъуну бошасақъ кёрюрбюз. Шёндю уа аскер техникағъа, самолётланы жюрютюрге қыадалып юйренирге керекди.

Қыызыл майданда парад болғъанлы 21 кюн оғъанданы сора Исмайыл «Қрасная звезда» газетни ал статьысында бу тизгинлени оқъийду: «...Бизи жигитлени ёле туруп этген сағъышлары биллмейбиз, аллай ала кесленини бётырлыкълары, эрликлери ала бизге, саулағъа, осуят этгендие. Бизи кесибизни жашаубузну Ата журтха къурман этгенбиз», - деген ауазлары эшитиледи аланы энда ол ауазла совет адамланы жюреклерине къаты, тохтаусуз къая зынғырдуча киреди.

«Бизни ёлюклерибизни къатында кёз жашларыбызны тёкмегиз. Къаты қыыжырланып, кишилеча сюелигиз! Биз ёлюмге не ючюн барғанлыбызны билле эдик, бизі кесибизни аскер қорчубузну толтурғанбиз, душманны жолун тыйғанбыз. Фашистлеге къажау сермешге барығъыз, хорлам неда ёлюм! Аны эсгигизде тутуғъыз. Башха тюрлю боллукъ тюйюлдю, болурғъа да амалы жокъду. Бизи жан бергенбиз, алай бизі хорлағъанбыз!»

50 фашист танк къажау сермешген 28 панфиловчуну юсюнден жазылғъан ол сёзле курсантланы жюреклерин къозғъайдыла. Москва ючюн барғъан къатыгъ сермешде совет аскер душманны аллын тыйғъан уғъай, аны уатхан да этип, артха сюргени жашланы чексиз ёхтемлендиригн эди.

Руставини аскер-авиация школуну курсантлары артыкъда Москваны кёпюн къорулағъан лётчиклени батырлыкъларына сейир этедиле. 1941 жылны июль айындан декабрь айына дери ара шахарғъа чабыуллукъ этген 3300 фашист самолётїдан 207-си Москвағъа ынхынганды, 900-сюағъызылғъанды, жюзле бла самолётла уа қъачып қутулғъандыла. Жанатайланы Исмайыл қыыралбызны ара шахарны кёпюн къоруулағъан айтхылыкъ лётчикле В.Талалихинни, А. Катрчни, И. Калабушкинни, С. Риднайни, В. Каменщиковну, К. Титенковну, П. Мазяпинни, П. Еремеевни, С. Гореликни, С.Майковскийни, В. Бакчини, В. Лапочкини жигитликлерине сукъланады. Кеси да, алача, сермешюрге, душман самолётланы ағъызырғъа сюеди.

Авиация школну бошағъандан сора, Тбилисини кёпюн къоруулағъа жиберген лерини билип, бир кесек мудах болады. Жюреги хауа сермешле къаты барғъан жерлеге тартдыра эди. Анда артыкъ кёп турурғъа тюшмейди. 1942 жылны ахырында аны Москваны кёпюн къоруулағъа жибередиле. Ол кезиуледе жау ара шахарғъа уллу къорқъуу саламағъанлыкъгъа, аны къоруулағъа, фашист самолётланы бирин да ара ынхындырмаз ючюн сакъ болурғъа аз да улу кёллюлюк этмейдиле.

Аскер самолётла сутканы не замаында да кёкге кётюрюлюрге хапаказарлыдан аэродромлада турадыла. Хауадан чабыуллукъгъа қъажау (ПВО) 317-чи истребитель авиация дивизияны лётчиги Исмайылғъа да мында тревогагъа кёре хауағъа кёп кере кётюрюлюрге тюшеди. Бирде юннге юч-тёрт кере учхан кезиулери да боладыла. Алай нечик самолётла теренгге киринге баянмайдыла, бизни лётчиклени эслегеннлей, ызларына қъачадыла.

- Тревогағъа кёре, кёкге ненча кере учып чыкъғъан эсем да, фашист самолётла бла бетден-бетге тюбеширге тюшмегенди. Думп болуп кетиучю эдиле. Эштада, 1941 жылны июль –декабрь айларында Москваны қъатында хауа сермешледе бизни лётчикле алағъа «иги дерс» берген болур эдиле. Биз ючхан Як-3, Як-7, Як-9 истребителле гитлерчиени ахларын алғъандыла, - деучю эди Исмайыл Махаевич, он жылланы эсге тюшюре.

1944 жылны февраль айында Москвадан Калинин шахарғъа лётчиклени эскадрильясын жибередиле. Анда Жанатай улу да бар эди. Ол кезиуде Прибалтика фронтда алғъа барырғъа хазырлана эди. Гитлерчиле Москваны қъатында, Сталинградда, Курск жыяда болғъан сермешледе, Киев операцияда, Корсун-Шевченко направлениянда, Белоруссияда халек ууатылғанлағъан сора, битеу қъалғъан юччлерин жыйыщдырып, Прибалтикада аяқъ тирерге, совет аскерни алғъа барыуына уллу къажаулукъ кёргюзторге кюрешедиле.

Бизни махтаулу аскеribиз аланы ахыр аяқъ тиреулерин ууатыр, аллай ала сыйлы жеribизден толусунлай қъысыр тюрюнюп, Прибалтика фронтда уллу аскер, техника юч жыйыщдыра эди. Ол кезиуде хауадан фашист самолётлағъа чабыуллукъ этдирмез ючюн, бизни лётчиклерибиз фронт барғъан 300-350 километр кенгликде кёкню къоруулағъа керек эдиле. Сыйлы борчну таулу жаш да намыслы толтурады. Як-9 истребитель бла кёп кере кёкге учып чығъады. Жаяу аскер бёлюмлерибиз бир жерден башха жерге кёчгенлеринде къара жорлу самолётла кёкден алағъа чабыуллукъ этерлерине совет лётчикле аз да онг бермедиле.

Исмайыл 1944 жылны юзю артындан дағъыда Москвағъа қъайтады. Аны кёпюн къоруулаугъа алыкъа аз да улу кёллюлюк этмей эдиле. Керекди дегенгили, кёкге кётюрюлюрге, алғъынча, хазырлай турадыла.

...Адам улу бир заманда да сынамағъан уллу уруш совет халкъны хорламы бла боша лады. Лётчик жаш Софья бла юйюр қуырайды. Ала 1943 жылда Москваны қъатында аэродромладан биринде танышхан эдиле. Къыз урушну кезиуюнде авиаспециалистлени школун боша, самолётланы окъ-топ бла жалчыта эди. Чырайлы, тири, ол кавказлы жаным жаратады. Хорламны кюнюн байрамлағъандан сора, аскерчи тенглери жыйылып, бир юйюрню болғъанлары бла аланы алғъышлайдыла.

Уруш бошағъанлыкъгъа, дуния тынчлыкъсыз эди. «Сууқъ урушну» жыллары башланадыла. Сакълыкъ, жаланда сакълыкъ керек эди. Махтаулу совет лётчикле уа Ата журтубузну аскер юючюн керелей, намысын кётюре, чууакъ кёгюбозюн сакъ қъапаурлары болғъанлай тургъандыла. Исмайыл Махаевич Миг-15, Миг-17, Як-25 реактив истребительледе учады. Аланы сынайды.

Тамата лётчик, артда звенону командири капитан Жанатай улу авиацияда 1960 жылғъа дери қъуллюк этгенди.

Москваны кёпюн къоруулауда жигитлиги эмда авиацияны айнытыуғъа салғъан жыйылыны юючюн Къызыл Жулдузну ордени, кёп аскер майдалла бла сауғъаланнгады. Таушулукъ лётчик, Саутланнған ючлени ветерany, кесине аз да махтау ызлемеген оғъурлу, адепли адам,

Жанатайланы Махайны жашы Исмайыл аскер қъуллуғъундан сора Нальчикге жашағъанды, «Севкавэлектроприбор» заводда инженер болуп ишлегенди.

Тынч болмағъанды аны жашауу. Саулатъу терк тозуғъанды. 1983 жылда 20-чы августа Кёнделен элни, республиканы ара шахарыны жамауаты, интеллигенциясы, жууқъулары бла ахулуары, шуёхлары аскер лётчикни ахыр жолуна ашыуғъандыла. Нальчикни аскер комиссариаты жиберген солдатла, тёреде болуучусуча, автоматладан салют берип, намыс-сый бла Вольный Ауулну қъабырларында асырағъандыла. Июль айны тёртюсюнде уа аны туугъан юнюю бла алғъышлағъан эдиле. Он жаланда 63 жыл жашағъанды.

АЛИКАЛАНЫ Владимир.

ЖОЛОУЧУЛУКЪ

Бир шахаргъа да ушамағъан Варшава

Польша Европада эм уллу қыыралладан онусуну санына киреди, мында қъыырқъ миллион адам жашайды. Аны ара шахары Варшава уа дунияда бек ариу шахарладан бирине саналады.

Белгилисича, Экинчи битеудуния уруш мында башланғанды. Онатлыны –онсегизинчи ёмюрледе оқъуна аты айтылғъан Варшавны фашистле жер бла тенг этген эдиле. Польшаны немислиледен азатлағъанда, 350 минг совет солдат жоюлғъанды. Қъазауатны кезиуюнде Великобритания миллет қъайлығъынны 0,8 процентин, Франция 1,8 процентни тас этген эселе, Польшаны қъаранлары уа 40 процентге жетгендие.

Алай оюлғъан қъырал жанғъан жашнағъаны полякла қючлю халкъ къурутхан эселе, мында аллай артыкълыкъ болмағъанды. Ишлеген адамны сыйы-намыкъы не заманда да биийиклей қъанды. Биогонюкюде да Европаны аш-азыкъ бла жалчытханлай тургъаны анданды.

Полякланы тарыхда жоллары энчиди, ала, бирлени идеяларына арсарсыз ийнанып, аланы ызларындан барлыкъ тюйюлдюле. Сеийрлик шарт: Польшада дин къырғъан бир заманда да айырылмағъанды. Коммунистле килисалағъа жюрюп тургъандыла.

Бу къырғъалда тазалыкъгъа ким да сеийр этерикди. Қъайры қъарасанг да – гюлле чағъа! Юйлери бизниклеге ахырысы бла да ушамайдыла. Бизде бай адамны юйю иеси қъолайлы болғъанынны юсюнден қъычығъанча сыйфаты алайды. Анда уа энчи юйле барысы да бир этажлыдадыла, сора кеслерин а сабий ишлеп, тюрлю-тюрлю боялуғъа боғъманнга ушайдыла: бири кёксюл, бири қъызыл, бири жашил.

Юйню аллында қырдык ёсген эркин арбазда гюлле, юлююле, фонтанчыкъла. Балконлада қъошун орунчыкълада биягъы гюлле! Тереземеде чалдише, қъабакъ эшикле жокъдула. Хунаны орунуна уа – юлюю ыз. Мында адамла бир бирлеринден аманлыкъ сакъламағъанлары, қъоркъмағъанлары, эгленмеглери баямды.

Варшаваны юсюнден энчи айтырғъа керекди. Полякла жер бла тенг болғъан эски шахарларын тюз орта ёмюрледе болғъан сыйфатында жаппа-жанғъадан ишлегендиле. Аны ЮНЕСКО Витеудуния байлыкъны тизмесине (список Всемирного наследия) қъошуванды. От тизмеге сапа-сау сакъланнған неда бир кесек реставрация этилген эсгертмеле киредиле. Жаппа-жанғъадан ишленгген затны уа тюз алғъынғъы сыфатына кетирирге жаланда полякланы қъолларыңдан келгенди.

Эски шахарғъа киргенингле, бир башха аламғъа тюшгенча боласа. Мында транспорт хазна жюрюмейди, алай юйледе адамла уа жашайдыла, ишге барғанлағъа бир кесек жаяу айланырғъа тюшеди. Жылы заманда кафеледе ауузланнған туристле майданлада олтурун, зауукълукъ табадыла.

Варшавада килисала кёпдюле, аланы мекямлары бек сейирликдиле. Бу шахарны композитор Фридерик Шопен бек сюйгенди. Парижде ёлгенинде: «Мени мында асырағъыз, алай жюреги а Варшавада болсун», - деп осуят этгенди. Шопенни жюреги болғъан юйню аллында майданда «жырлағъан» шинтикле бардыла: аланы бирине олтуруп, кнопканы бассанг, айтхылыкъ композиторну музыкасы соғъулуп башлайды.

Шахарда сокъурлағъа деп эсгертмеле бардыла. Аланы башларында Брайльни шрифти бла қъайсы жанына не орам барғъаны жазылыпды.

Польша Евросоюзғъа киреди. Аны себепли бери бусағъатда кредитле кёп бериледиле, къырал терк айныпы барады. Мында жоллағъа асфальт қъалай салынғъанын кёргенимде, сейир этген эдим. Бизде жыл сайын аны иничке жайып къоя эселе, Польшада алғъа юзмез, ызы бла зыгъыр, аны башына уа асфальтны қъалын саладыла.

Бу къыралда хар затны да бек тыңгылы этедиле. Ашлары татыуну, адамлары қъыкъ бетлиле, иш кёллюле. Кыысхасы, хар бери келген турист юйюне къууанып қъайтырықъды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Суратла автордуна.

Сокъурлағъа деп орамлада орналғъан эсгертмеле.

Жанғъадан ишленген Варшава.

болғъанларына шағъатлыкъ этеди. «Жашнағъан» деген сёз Польшағъа не жаны бла да келишеди. Мында социализм болғъан кезиуде оқъуна адамладан жер сыйырылмағъанды, қолхоз-ла-совхозла қъыралмағъандыла. Россейде жерни бағъалай, аны хайырлана билген адамлағъа «кулакла» деп болғъанлыкъ эдиле. Ол заманда ол бирлеринде ишлеп, ашлыкъ алыр ючюн, ол ишлеп, ол бирлеринде ишлеп, ол

Сахнабызны жулдузлары

Адамлыкъны, тазалыкъны, фахмуну да юлгюсю

Ма 93 жыл толду Къабартыймалкъарны сыйлы артисткасы Биттирланы Абидатха. Ол 1935-1940 жыллада Москвада биринчи малкъар студияны санында Луначарский атлы театр институтда окъуғанды. Аны бийик билим алған биринчи таулу тишириуланы санына къошаргъа боллукъду.

Бюгюнлюкде аны жыл санына сау-эсен тюбеген жаланда ол кесиди. Шукур Аллахха, тириди, туудукъларындан туугъаналға къууана, аланы да жашау ызғыа юйрете, жашайды.

Жыл санына да къарамай, эсинде хар затны бек иги тутады. Керти да залим, закий да къауум эди биринчи театр студиябыз. Аланы атлары окъуна хар нени да анғылатадыла: Къулийланы Къайсын, Гелляланы Рамазан, Кючюкланы Магомет, Кючмезланы Шарифа, Рахайланы Исмайыл, Махийланы Зоя, Ураналаны Баблук, Къудайланы Ахмат, Баланы Омар, Биттирланы Абидат... Хар бири, фахмусун от чакъдыра, миллетини атын игилик ила айтдыра келгенди.

«Къаллай бир заман озғанды... Студент жылларым а бек жарыкъ, бек насыллы жылла эдиле. Сейирсиниу, таукеллик, базғъынлыкъ, излем, ийнаныу да биргенге болуп. Иги заманы эсине тюшсе, хар адамны да жюреги жарый болур. Биз а, бирге окъуған жашла бла къызла, тюз да къарындашла бла эгечле кибик эдик. Бир бирге бек иги болғъанбыз, таза ниетлие, шуёх кёллюле. Аллай берекетли заман, иги нёгерлерингъ эсинге тюшселе, ол кючк-къарыу береди, къалай эсе да кёлюнгю жарытады.

Ара шахарда онг болғъаны окъурғъа ол бизге, миллетибизге да уллу насып эди. Жаланда закий Къайсын окъуна нени бағасы барды! Аны аты битеу дуниягъа айтылғанды. Дайым бизни ёхтемлигибиз болғъанлай къалғанды ол. Тюз да тюненеча эсимдеди хар зат да», - деучюдю Абидат.

Мени да эсимдедие аны жулдузлу сахна жыллары, фахмусу бла спектаклни къалай бийикге кётюрюучюсю, энди уа Абидат сахнағъа чыкъса, не этерик болур деп сакълатыучусу. Ол кёп жылланы ичинде малкъар театрны сахнасын жарыта, кючлендире, байыкъландыра келгенди. Аны ойнағъанына сансыз къарағъан жокъ эди деп, таукел айтырғъа боллукъду.

Ийнана эдие анға къараучула. Артистка да кертичи бола эди аланы ол сезимлерине. Абидатны кесин бла сахнада къуғъан сыйфатын бир бирден айырығъа онг жокъ эди – алай керти эди аны оюну. Отуз жылдан артыкъ заманны ичинде къаллай бир роль ойнағъанды, къаллай бир сыйфат къуғъанды! Аны фахмусу берилген рольдан эсе бай эди, кючлю эди.

Аны себелли унутмайбыз бюгюнде да аны сахнадағъы сыйфатларын, ала кёз аллыбыздан кетмейдие. Ма ол ойнағъан спектакльлени бир къууу: «Ёксюзлени анасы», «Сюймекликни поэмасы», «Сын таш», «Таулу тишириуну жигитлиги», «Къушла бийикни сюедиле», «Жаралы жугъутур», «Шамай къапа»... Узунду ол тизме.

Биринчи профессионал актёрларыбызны ишлери, жашаулары да алай тынч болмағъанды. Тохтамағъан репрессияла, уруш, кёчгюнчюлюк... Алай ала, абызырамай, миллет культураны отун жандырып, аны селейтмей, ызларындан келген тёлюлеге аллай ахшы юлгю кёргюзтгендие. Машина дегенча улоу болмай, театр кереклени арбалағъа жюклеп, анға сыйынмағъан затланы уа аркъаларына кётюрюп айланғандыла актёрла элден зятге.

Абидатха уа къызчығъы Луизаны да юрюпюрге тюшгенди биргесине. Элледе уа ол заманлада алағъа бек жарыкъ тюбегендие. Ол кюн артистле кепликлерин билселе, клубну аллы халкъдан толу болуучу эди. Бек сюйген, татлы жууукъларынача тюбеучю эдие. Аллай сюймекликни бла жылыуну сезсенг асыры къууаннғандан, жолда кыйналып келгенинги да унутып къоя эдинг, деучю эдие Абидат бла ишлегенле.

Белгилисича, Гелляланы Рамазан ГИТИС-ни режиссёр факультетине кирген биринчи таулу эди. Ол анда 1935-40 жыллада окъуғанды. Биринчи малкъар пьесаны да - «Къанлы къалынны» - ол жазғъанды. Аны сахнада салырғъа да Рамазан уруш аллы жыллада кеси кюрешгенди. Актёрла уа, аны бла бирге беш жыл окъуп келгенле, кече-кюн демей ишлегенди, арығъанма, ишчи кюн боллағъанды демей.

«Къанлы къалынны» сахнада салыу – ол миллет культураны тасыр мағъаналы, жарыкъ да кезиую эди. Анға кесини юлюшын кёошхан, хар несине да шағъат болғъан Абидат а, не къыйын жыллада да, аны улу ыразылыкъ бла эсгерликди.

Ол айырмалы эди ол актёр къауумда: тизгини, керти адам, хар нege жууаплы кёзден къарағъан. Биргесине ишлегенле дағъыда аны адеплилигин энчи белгилегендие. Къабтыбызда болғъанлары бла окъуна, бир зят да айтмай, аланы къаум бизни низамлы этип кёоп эдие.

Айтхылыкъ ювелир къалай этеди ишин? Биринчи артистлерибиз да алай эдие. Абидат а, сахнада жиляй, къараучуланы да жилятханды – сора ийнандыра эди. Биз, малкъар бла къабарты актёрла, бир бири оюнларыбызғъа къараучу эдик алғын. Бек кючлю, уллу актриса эди Абидат. Аны ауазы уа арқъа жиклеринги титирете эди – эсинги, жюрегинги да алай биилей эди ол, - дей эди аны юсюнден КъМР-ни, Адыгеяны да сыйлы артисти Владимир Иванов.

Малкъар театрны сахнасында Абидат ананы энчи сыйфатын къуғъанды-ауазыны ёнюбла, фахмусу бла, къарамы, бет сыйфаты бла окъуна. Ол аны бла сахнада, миллет искусствобузда кесини ызын кэойғъанды – унутулмазча, анға киши ушаталмазча. Алай таукел эди аны фахмусну кючю, жарығъы да. Ананы Абидат къуғъан сыйфаты бизни миллет искусствода кесине бек сыйлы жерледен бирин алғъанды.

Бюгюнлюкде Абидат туугъан кюнюн къызы Луиза, туудукълары, аладан туугъанланы да араларында къуучулы белгилейди. Ол уллу насыпды.

Абидатны тёлюсюн уллу саугъала, сыйлы атла бла эркелетмегендиле, жарсыуғъа. «КъМАССР-ни сыйлы артисти» дегенден ары кётюрмегендие. Алай къайсы артистге да бек бағалы зат – жамауатны сюймеклигиди эм хурметиди. Малкъар халкъы уа Абидатны унутмағъанды – бюгюнде да анға уллу сый-намыс береди.

Газетде ишлегенле аны туугъан кюню бла да алғышлайдыла. Салукъулу, узакъ ёмюрлю бол, керти халкъ артисткабыз.

БИТТИРЛАНЫ Аминат, КъМР-ни сыйлы журналисти.

САУЛУКЪ

Семизликни чыгъаргъан бал туз

Бал тузну саулукъғъа хата этмезча къаллай бирин ашарғъа болады? Витаминлени, минералланы, белокланы, жауланы, хант тузну эм ашарыкъны башха компонетлерини сутканы ичинде хайырланыллыкъ мардалары шарт белгиленгендие. Бал тузну мардасыны юсюнден соруғъа уа тюз жууапны специалистле окъуна билалмайдыла. Нек?

Бал туз – асламысында аны юсюнден хапар айтырғъа жарамағъан темады. XXI ёмюрге дери специалистле аны кёп ашамазғъа чакъыра эдиле. Андан мағъанасы эм анғылашыныусуз рекомендация болмағъанын ким да анғыларыкъды. Ала Саулукъны битеудуния организациясины 2004 жылда болғъан ассамблеясында бал тузну хата кетлирмезлик мардаларыны юсюрендеп айтхан эдие. Керти, ала обществоғъа билдирилмей къалғъан эдиле, медикле эм аз-азыкъ затланы чыгъарыучула башчылыкъғъа тутарғъа тийишли информацияла да болмағъанлыла да кезиуде. Нек? Биринчиден, аллай рекомендация хазна анғылашынмай эди. Экспертле «акъ ёлюмню» сутканы ичинде ненча граммын, чай къашығын, гыртчығын ашарғъа боллуғъын бизге айтмағъан эдиле. Ала жаланда быллай рекомендация берген эдиле: бал тузу бла адамны чархына керекли калориланы жаланда 10 процентни тюшергге керекди. Ол а бал туздан къаллай бири боллукъду? Аллай задачаны ишлер ючюн, адам специалист болурғъа керекди. Окъуучуларына болушлукъ этер ючюн «АиФ» бу материалны басмалайды.

ВОЗ-ну (Всемирная организация здравоохранения) рекомендацияны дуниягъа белгили этилмей къаллағъанны сыятауу бал тузну чыгъарыучуланы эм сатыучуланы сейирлери бла байламы эди. Экспертлеге керлерни рекомендацияларын халкъғъа билдирирге къойғъанлары уа бек сейирлик ишди. Алағъа эм ВОЗ-ну генеральный директору Гру Брундтлайтха бек уллу къысыулукъ этиле эди. Сёз ючюн, **америкалы бал тузу** лоббистле, **ВОЗ-ғъа бёлюнген ахчаны бек азайтырыкъбыз** деп, чамланып жаны эдиле. Алай бла тыйыллыкъ ахча 400 миллион доллардан артыкъ эди. АБШ-да «Бал тузу ассоциацияны» президенти Э. Бриско ВОЗ-ну директоруна жибергген посланисын сыйлары бийикде жюрюген сенаторла Л. Крэйгни эм Дж. Брикни письмоларын да кёошуп жиберген эди. Былай чертирге керекбиз: кеслерини ата журтларында ала хорлағъан эдиле: Америкада бал тузну хайырланыуну Саулукъ сакълау министерство къабул этген мардасы, ВОЗ-ну рекомендациясындағъындан эсе, 2,5 кереге кёп эди, башкача айтханда, американы калорияланы кюнлюк мардаларыны тёрт юлюшлериндеп бирлерин бал тузы бла алырғъа эркин эдиле. Сёссюз, таттылы затланы аллай бирин ашауға къажау специалистле анда да бардыла. «Американы жюрек ассоциация» сутканы ичинде ашағъан бал тузну мардасын 5 процент ёлчемде тохташдырырғъа деген рекомендацияны бергенди. Ол кардиологла, баям, тюз болурла.

Бу кюнледе АБШ-да, басмада билдирилгенича, бал тузну кёп ёлчемледе хайырланыу жюрекге эм кан тамырлағъа къорқъуу тюшюреди. Бютюнда осалы уа фруктозалары кёп болғъан сиропланы хайырланыуду. Нартюкден этилген американы миллет бал тузы ол къырадла кёп продуктлағъа къошулады, алғын бал тузлары болмаучу аш-азыкъ затлағъа окъуна. Аны хатасындан а къандағъы аман холестерин эм липидге кёп боладыла. Алай бла уа атеросклероз кенг жайылады – инфарктланы, инсультланы, стенокардияны эм башха тюрлю тамыр аруулуланы чыгъарады. Насыпха, бизде ол сироп кёп жокъду, ол асламысында импорт продуктлада тюбейди.

Алай тёрели бал туз да – бал туз тюйюлдю. **Алимле толу ийнанғанларыча, ол семизликни чыгъарады**. Бу тюрлю осал иш бал тузну кёп ашағъан адамланы тинтуулени кезиулеринде ачыкъ этилгенди. Аны алай болғъанына биохимикле да шагъатлыкъ этедиле: адамны чархына тюшген бал тузу жаугъа айланады.

Чегиледе бал тузу, эрип, глюкоза болады, ол къаннға къошулады. Глюкозадан бир кесеги бауырғъа барады, аладан артыкъ къалғъан кесеги уа бир къауум биохимия реакцияла болғъанларындан сора жаугъа айланады. Глюкозаны жау клеткалағъа тюшююне уа инсулин себеплик этеди. Глюкоза къаллай бирге кёп эсе, инсулинни гармону аллай бир кёп керек болады, жау да аллай бир кёп къуралады.

Бек алғъа ол семизликге къошады, андан сора уа, сахарный диабет, гипертония эм атеросклероз аруулуна чыгъадыла. Ала уа бир бирлерини айныуларына себеплик этедиле. **Медикле бюгюнлюкде аланы бирикдиреди да, барысына да бирге метаболический синдром дейдие**.

Энди уа бек ачы дарманны юсюнден. Биз бал тузну юсюнден айтханда, сёз жаланда къум неда гыртча бал тузну юсюнден бармайды. Каллорийлени бал тузғъа бёлюнген ёлчемлерини 10 процентери бал тузда, соклада, сироплада болғъан бал тузладағъыланы да санап, тергеледиле. Иш ани бла да бошалмайды. Ол 10 процентге промышленность продуктлағъа къошулғъан бал тузла да киредиле. Ол а жаланда химикле айтхан тёрели сахароза тюйюлдю, глюкозаны, фруктозаны эм бал тузну башха формаларын да ары кёошарғъа керекбиз. Ала продуктланы составларында кёргюзтюлюргъе керекдие. Алай, жарсыуғъа, ала бла байламы быллай россейли проблема барды: **Западда этикеткалада ашарыкъны хар порциясында бал тузы ненча грамм болғъаны жазылады** - «sugar 1g» деп. Ол «шугарны» составында биз башда санағъан балтузла барысы да кёргюзтюлгендие. Аланы барысын да энчи тергеп, жарағъан мардағъа келишдиреди. Россейде уа аллай информацияны бермейдие, ол себеплен а ашарыкъда къаллай бир бал тузы болғъанын биз жаланда быллай амал бла тохташдырырғъа юреширкбиз: бал тузла ингридиентлени тизмелерини бащ жанында жазылып эселе неда аланы бир ненча тюрлюсю хайырланылғъанды деп айтыла эсе, бал тузы ол продуктда кёп болғъанына ийнаныгъыз.

Александр МЕЛЬНИКОВ.
«Аргументы и факты» газет.

Ауур атлетика

«Къыралны биринчилигине къатышырыкъма»

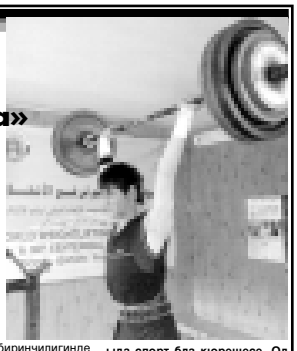

Спортну республикада бек кенг жайылған тюрлюлериндеп бири ауур атлетикады десем ётюрюк болмаз. Аны бла кюреширге сюйгенли саны жыл сайын ёсе барады.

Аллай жаш атлетлерибизден бири Сотталаны Расулду. Ол Жанхотин элин орта школунда окъуғанды эм штанга бла да анда кюрешин башлағанды. Арт жыллада республиканы биринчилигинде 59 килограммда эрише, алчылағъы санында болғъанлай келеди. Спорт бла сенг ол КъМКъУ-да окъууун да бардыреды. Бюгюн мен сизни аны бла къысха таныштырырғъа сюеме.

- Расул, сен ауур атлетика бла кюрешгенли къаллай бир болады эм кимни къолунда жарау этип баллағъан эдинг?

- Спортну бу тюрлюсю бла кюрешип тебиреген эки жылдан артыкъ заман ётгенди. Биринчи атламларымы этерге уа тренер Муаед Шаов болушланды. Шёндю уа «Нальчик» спорт комплексде айтхылыкъ тренерибиз Настуланы Хаджи-Муратда юйренеме.

- Ол эки жылны ичинде не эришиулеге къатышханса эм къаллай жетишимле болдурғъанса?

- 2009 эм 2010 жыллада Къабарты-Малкъарны биринчилигинде ючюнчю болғъанма. Быйыл а Элбрус районну биринчилигине къатышыпп, анда биринчи жерге чыкъғъанма.

- Жууукъ заманда къатышырыкъ эришиулеринги юслеринден айтсанг эди...

- Биринчи октябрьде Россейни биринчилиги башланырыкъды. Анға къатышырыкъма. Он бошалғъандан сора уа Обнинск шахарда боллукъ кезиулю турнирде да къарыуыму сынарыкъма.

- Биринчи курс студентледе бек къыйынғъа саналады. Сен а дагъыда спорт бла кюрешесе. Ол окъуунға чырмау этмеймиди?

- Мен университетни инженер-техника факультетин сайлап киргенме. Къыйын болса да, окъууму жаратама. Тынч а зат да берилмейди. Жарау этиуюм а анға аз да чырмау болмайды. Заманымы бёлюп, эрттен, ингир да бир минутуму бош жибермеймме.

- Расул, бизни жетишимлеринг бла къуундырырса деп ийнанабыз.

- Сау бол.

ТЕБАЛАНЫ Зурият.

Тёгерек стол

Минводну аэропортунда пассажирлени жангы амал бла тинтирикдиле

Ярославльде болғъан авиакатастрофадан сора россейли авиакомпаниялада болжалдан алғъа тинтиуле бардырылғъандыла. Минералные Воды шахарда транспортда къорқъуусузлукъну жалчытыу бютюнда мағъаналады. Мында темир жол вокзала бла аэропорт бла шахарладан да къаты сакъланадыла. Аны «Комсомольская правда» газетни Пятигорскеде пресса-арасында болғъан «тёгерек столғъа» къатышханла белгилегендие.

«Минеральные воды» халкъла аралы аэропорда жууукъ заманда жангы шёндюгю технологиялағъа тийишли оборудование ишлеп баллырыкъды –хомоскан. Алай пассажирле андан ётергге борчлу тюйюлдюле.

Аэропорда къорқъуусузлукъ система халкъла аралы излемегеге кеслиеди, - дегенди «Минеральные водыни» директоруну авиа къорқъуусузлукъ жаны бла орунбасары Александр Беляйкин. – Мында жангыртыу ишле 90 процентге тамамланғъандыла. Тинтиуле бардырғъанда хайыранланған битеу техника – металлодетектора, адамланы жюклери тинттен рентген аппаратла, жангыртылғъанлыла. Дагъыда хомоскана алғъанбыз. Аланы болушлугъу бла адамны тешиндирмегенлей баллдан аякъ тинтиргге боллукъду. Жууукъ заманда ала жерлерине орнатыллыкъдыла. Тинтиуледен ётмегенлей пассажир бизни жуаплылығъыбызда болғъан жерге киралмазча къорқъуусузлукъну аллай системасы кийириледи.

Россейли самолётла ышанғылыладан бирлерине саналадыла. Алай, жарсыуғъа, специалистлени оюмларына кёре, бюгюнлюкде ала тыш къыраллада чыгъарылғъанладан артха къаладыла. Биринчиден, отлукъну асыры кёп хайырланадыла - тыш къыраллладан эки кереге кёп.

- Самолёт пассажирлени жюртюнде бек къорқъуусуз транспортду, - дейди «Минеральные воды» аэропортну директоруну орунбасары – аэропортну техника жаны бла директору Владимир Моргунов. – Бизни самолётла битеу техника къарауладан ётедиле. Полосабызғъа къаллай самолет да къонаргъа боллукъду. Светотехника, радио эмда метео оборудованиябыз бардыла. Сёз ючюн, 2009 жылда тогъуз айны ичинде 357 минг пассажирни жумушларын толтурғъанбыз, 2010 жылда- 546 мингни, 2011 жылда уа – 664362 адамны.

Кёп болмай а мында аварияны кезиуюнде ишлеу-къутхарыу юйрениуле болғъандыла. Анға Россейни аэропортларындан 19 жалынчакъсыз экспертлери къатышхандыла. Ала къутхарыу ишни кюралғъанына «бёш» деген белги салғъандыла.

Право низамны сакълаучу органлагъа да сакъ болурғъа тийишлиди. Ала дайым да аманлыкъ иелени профилактикасын бардырадыла.

- Транспортда къорқъуусузлукъну жалчытыу иш кючленнгенди. Дайым да жайырланылмағъан мекямла тинтилеклей турадыла, - дегенди РФ-ни МВД-сыны транспортда Минераловодческий линейный управлениясыны башчысыны орунбасары Игорь Давыдов.

Башха кюч структуралы келечилери бла бирге аэропортда алтпы къалауур зона къурағъанды. Андан сора да, мында кинолог ара жарашдырырғъа келишим этилгенди.

- Къорқъуусузлукъ – комплекс мадарды, - дегенди «Аэрофлотну» келечиси Игорь Левин. – Пассажирлени жюртюю бла кюрешген компанияла барысы да тёртюлемни жалчытырғъа керекдие: къорқъуусузлукъ, комфорт, рейслени дайым да бардыру, бизнес. Бизде, сёз ючюн, самолётланы асламы жангыладыла – аэробуса, «Боингле». Мен акъыл этгенден, Россейде адамланы самолёт бла жюртюгенде къорқъуусузлукъну бийик даражада жаланда беш авиакомпания жалчыталлыкъды. Башхалада уа самолётланы паркын жангыртырғъа тийишлиди, эскилени хайырланған къорқъуулуду.

«Комсомольская правда» газетден.

Биллириу

Бахсан районну жерини бир кесегинде КТО кетерилгенди

«Терроризмге къажау кюрешни юсюнден» 2006 жылда 6-чы мартдан 35-ФЗ номерли федеральный законнға тийишлиликде, Бахсан муниципал районну бир кесегинде (Бахсан шахар, Баксанёнок эм Дугулубгей) КЪМР-де оперативный штабны таматасыны буйруғъу бла 2011 жылда 20-чы сентябрьде 07 сағъат 00 минутда КТО-ну право низамы эм операция бардырылғъан кезиуде заманнға чек салыу кетерилгенди. Къабарты-Малкъарда жашағъанлағъа бизге болушханлары, тёзюмолюклери, биз бардырғъан операцияны пюз анғылағъанлары эм банда къауумланы бла алағъа болушханлары къайда болғъанларын айтханлары ючюн ыспас этебиз. Саны граждданла билдирген шартла диверсия-террор актланы болдурмазғъа, кёп адамны жанын сакъларғъа онг бергендие.

КЪМР-ни оператив штабы бир тюрлю ишеклик туудурғъан шартланы, ол санда адамланы, машиналаны, затланы юслеринден бу телефонлағъа сёлешилрелин тилейди:

- КЪМР-ни оператив штабы: **48-15-10**, **48-16-37**, **48-15-48**;
- РФ-ни ФСБ-сыны КЪМР-де управлениясы:**48-16-02** (дежурный бёлюм), **48-15-81** («ышанылукъну» телефону);
- КЪМР-де МВД: **40-49-10** (дежурный бёлюм), **49-50-62** («ышанылукъну» телефону);
- РФ-ни МВД-сыны СКФО-да Баш управлениясыны «Э» арасы: **42-70-52** (дежурный бёлюм);
- Россейни Следствие комитетини КЪМР-де Следствие управлениясы: **77-64-22** («ышанылукъну» телефону);
- Россейни МЧС-ини КЪМР-де Баш управлениясы: **39-99-99** (дежурный бёлюм).

КЪМР-де оператив штаб.

Жаш тёлюню терс атламладан сакълай

Акъыйбалыкъ болмағъанланы арасында право низамғъа бузукълукъ этилмез ючюн къайғъыра, Нальчикни жеринде 1-чи августдан 10-чу августа дери кезиуде оперативпрофилактика операция «Подросток-2011», 12-чи сентябрьден 26-чы сентябрьге дери кезиуде операция уа «Дети-Юга» деген атла бла бардырылғъандыла.

Аланы кезиуюнде саулукъ кючлеюню лагерьлеринде право низамғъа 45 лекция окъулағъанды (наркотиклени зараныкъларыны, акъыйбалыкъ болмағъанланы право низамғъа бузукълукъ этиуден тыйылыу юсюнден эм башхала). «Подросток» операцияны чеклеринде жер-жерли телевиденияда «Саулукъ жашау хал» деген темағъа берию болғъанды.

Аны бла бирге «Дети-Юга» операцияны бардыра туруп, Нальчик шахарны битеулю билим берген учрежденияларында наркотикле хайырланғъанлана жашаулары къысха, азаплы болғъанынны юсюнден ангылатыу ишле бардырылғъандыла. Андан сора да, РФ-ни законодательствосуна тийишлиликде законсуз наркотикле сатханла, хайырланғъанла жууапха тартылғъанларыны юсюнден шарт юлгюле келтирилгенди.

Ол тюрлю ишле андан ары бардырылғъаналай турадыла эм турлукъдула.

Россейни МВД-сыны Нальчикде управлениясыны пресс-службасы.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары), АЛИКАЛАНЫ Владимир, БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмныйи - **42-63-01** Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21**, **47-26-22**. Жууаплы секретарь - **42-66-85**. Секретариат - **40-93-62**. Корректорла - **42-63-52**.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:

Жамауат-политика бёлюм - **42-67-68**,**42-24-02**.
Экономика бёлюм - **42-66-73**.
Культура бёлюм - **42-75-82**, **42-68-72**.
Социальный политика бёлюм - **42-66-76**, **47-27-59**.
Жангылыкъла эм спорт бёлюм - **47-26-39**, **42-66-71**.
Письмола эм реклама бёлюм - **42-37-94**.
Тилманчла бёлюм - **47-31-28**.
Сурат алыучула - **42-75-82**, **42-66-76**.
Бухгалтерия - **42-30-87**.
Операторла -**47-26-28**, **42-39-65**.

Редакция авторла бла къагъат жюрютмейди. Къол жазмалағъа рецензия этилмейдя эм ала артха къайтарылмайдыла.

Газетде басмаланнған материаллада айтылғъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылғъан хар зат ючюн, Россей Федерациясы Басманы юсюнден законуна тийишлиликде, материаллану авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылғъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнюда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —II—0066. Индекс - 51532

Газетни басмаға КъМР-ни Жаш тёлюню эм жамауат биргиулени ишлери жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланнғанды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тандыруу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: **42-06-51**, **42-19-97**

Газетлени розницағъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Номерге графикге кёре 19 сағъатда къол салынады. 20.00 сағъатда къол салынғанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРҒАНЛА:

Мокъаланы Зухура - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Акушуланы Феруза (1,2-чи бетле), Зезаланы Лида (3,4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы 3830 экз. Заказ № 3328

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

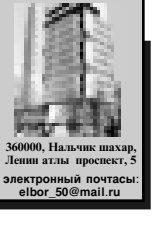

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы: elbor_50@mail.ru